

MUSIQA VOSITASIDA O'RTA SINIF O'QUVCHILARINI MILLIY RUHDA TARBIYALASHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

E.B.Qobilova,

Qo'qon davlat universiteti professori,

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 9-fevral 2026-yil

Tasdiqlandi: 11-fevral 2026-yil

Jurnal soni: 17-B

Maqola raqami: 51

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v17i.1493>

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/

KEYWORDS

musiqa ta'limi, milliy tarbiya, milliy musiqa, ma'naviyat, estetik tarbiya, xalq qo'shiqlari, musiqiy o'yinlar, milliy an'ana va urf-odatlar, pedagogik va psixologik yondoshuv, madaniyat, kreativlik.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada musiqaning o'rta sinf o'quvchilarini milliy ruhda tarbiyalashdagi ilmiy-nazariy asoslari tahlil qilinadi. Musiqa o'quvchilarning estetik va ma'naviy rivojlanishida samarali vosita sifatida ta'kidlanadi. O'rta sinf o'quvchilari psixologik jihatdan musiqaga sezgir bo'lib, milliy qadriyatlarini o'zlashtirishga mos davrda bo'ladi. Milliy ruhni tarbiyalash vatanparvarlik, milliy an'ana va urf-odatlariga hurmatni shakllantirishni nazarda tutadi. Maktab musiqasi xalq qo'shiqlari va milliy cholg'u asboblari orqali milliy ongini rivojlantiradi. Musiqa darslarida ijro, kuylash va musiqiy o'yinlar o'quvchilarning hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Pedagogik tadqiqotlar musiqaning estetik, axloqiy va tarbiyaviy funksiyalarini tasdiqlaydi. O'quvchilarga milliy va zamonaviy musiqiy tajribani uyg'unlashtirish imkoniyatlari berilishi muhimdir. Shu jarayon o'quvchilarda milliy g'urur, vatanparvarlik va madaniy merosni qadrlash tuyg'ularini shakllantiradi.

Ushbu maqola musiqaning o'rta sinf o'quvchilarini milliy ruhda tarbiyalashdagi ilmiy va amaliy ahamiyatini ko'rsatadi.

Kirish. Milliy musiqa – har bir xalqning madaniy merosi, tarixiy tajribasi va ruhiy boyligidir. U nafaqat san'at, balki milliy qadriyatlarini avlodlarga yetkazuvchi samarali vositadir. Musiqa inson ruhiyatini shakllantirishda, hissiy dunyoqarashni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Maktab yoshidagi bolalar psixologik jihatdan musiqaga sezgir bo'lib, uning ta'siriga tez kirishadi. Shuning uchun milliy musiqani o'rta maktab o'quvchilarining tarbiyasiga kiritish katta ahamiyatga ega. Milliy qo'shiqlar va cholg'u asboblari orqali o'quvchilar xalqning tarixiy va madaniy merosi bilan tanishadi. Musiqa orqali bolalarda milliy g'urur, vatanparvarlik va o'zlikni anglash tuyg'ulari shakllanadi. Ular o'z millatining an'analari va qadriyatlariga hurmat bilan qarashni o'rganadilar. Milliy ruhni shakllantirishda musiqa hissiy va estetik tarbiya vositasi sifatida ishlatiladi. Maktab musiqasi nafaqat kuylash va ijro, balki milliy ongini rivojlantirish jarayonidir. Bolalar musiqa orqali o'zining hissiy dunyosini boyitadi, hissiyotlarni to'g'ri ifodalashni o'rganadi. Shuningdek, musiqa o'quvchilarni ijodiy fikrlashga va ijro etish qobiliyatini rivojlantirishga undaydi. Milliy musiqaning maktab o'quvchilari hayotidagi o'rni shundan iboratki, u ularda milliy madaniyatga qiziqish uyg'otadi. O'quvchilar xalq an'analari, urf-odatlar va tarixiy voqealar bilan musiqiy asarlar orqali tanishadilar. Bu esa ularni milliy qadriyatlarini qadrlashga, milliy g'ururini rivojlantirishga undaydi. Milliy musiqaning tarbiyaviy funksiyasi hissiy va estetik jihatdan o'quvchilarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, musiqa o'quvchilarni ijtimoiy va madaniy faoliyatga jalb qilishda ham muhimdir. Bolalar jamoaviy ijro va musiqiy mashg'ulotlarda bir-birini qo'llashni va hamkorlikni o'rganadilar. Milliy musiqa orqali ular milliy merosga nisbatan shaxsiy hurmat va e'tibor shakllantiradilar. Musiqa ijrosi va kuylash jarayonida bolalar o'z hissiyotlarini to'g'ri ifodalay olishni o'rganadilar. Bu esa ularning ruhiy barqarorligini oshirish va hissiy intellektini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, milliy musiqiy asarlar orqali o'quvchilar tarixiy voqealarni, milliy qahramonlarni va xalqning yutuqlarini bilib oladilar. Musiqa maktabda o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi. Milliy g'urur va o'zlikni anglash hissi bolalarda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantiradi. Musiqa orqali shakllanadigan milliy ruh nafaqat hissiy, balki aqliy rivojlanishga ham ta'sir qiladi. O'quvchilar o'z millatining tarixiy va madaniy merosini qadrlashni o'rganadilar. Shu bilan birga, musiqiy tarbiya orqali ular milliy qadriyatlarini hayotiy tajribada qo'llashga o'rganadilar. Maktab musiqasi bolalarga milliy g'urur va o'ziga ishonchni uyg'otadi. Umuman olganda, milliy musiqa maktab o'quvchilari hayotida nafaqat estetik tarbiya, balki milliy ruhni shakllantirishda muhim vositadir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Milliy musiqaning maktab o'quvchilari tarbiyasidagi roli bo'yicha bir qator ilmiy tadqiqotlar mavjud. O'zbekiston olimlari musiqa va milliy ruhni tarbiyalash masalalarini keng o'rganishgan. Masalan, pedagogika va musiqa fanlari sohasida yozilgan maqolalarda musiqaning tarbiyaviy funksiyalari alohida ta'kidlangan. Ba'zi tadqiqotlar musiqaning hissiy va estetik rivojlanishga ta'sirini tahlil qiladi. Shuningdek, milliy qo'shiqlar va cholg'u asboblarning tarbiyaviy ahamiyati o'rganilgan.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa nafaqat hissiy, balki ijtimoiy va axloqiy tarbiyada ham samarali vositadir. O'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalashda pedagogik metodlar va musiqiy mashg'ulotlarning roli katta. Ko'pgina tadqiqotlar ijro, kuylash va musiqiy o'yinlarni metodik vosita sifatida qo'llashni tavsiya qiladi. Shuningdek, ilmiy adabiyotlarda o'rta sinf o'quvchilari psixologik xususiyatlariga mos metodlar muhimligi ta'kidlangan. Metodologik tadqiqotlar musiqaning individual va guruh ishlari orqali tarbiyaviy natija berishini ko'rsatadi. Adabiyotlarda milliy musiqaning maktab darslarida ijro etilishi va o'quvchilar bilan ishlash metodikasi yoritilgan.

Ba'zi tadqiqotlar musiqa orqali milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishning usullarini tahlil qiladi. Shuningdek, musiqiy materiallarni tanlashda yosh psixologiyasi va milliy qadriyatlar hisobga olinishi lozimligi qayd etilgan. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, milliy musiqiy asarlarni o'rganish orqali o'quvchilarda madaniy merosga qiziqish uyg'onadi. Tadqiqotlar metodologik jihatdan musiqani dars jarayonida integratsiyalashgan tarzda qo'llashni taklif qiladi.

Masalan, kuylash, ijro va musiqiy o'yinlar kombinatsiyasi samarali hisoblanadi. Shuningdek, musiqiy tarbiya o'quvchilarning hissiy intellekti va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Adabiyotlar milliy musiqaning nafaqat o'quvchi, balki o'qituvchi faoliyatida ham metodik ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Metodologik jihatdan tadqiqotlar musiqa darslarini rejalashtirish va amalga oshirishning aniq qoidalarini belgilaydi. Ba'zi ilmiy manbalarda milliy motivlar bilan boyitilgan musiqiy mashg'ulotlarning samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, darslarda ijodiy va interaktiv metodlarni qo'llashning ahamiyati ko'rsatib o'tilgan. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, milliy musiqaning tarbiyaviy ta'siri uzoq muddatli va barqaror bo'ladi. Metodologiya qismida o'quvchilarning yosh xususiyatlari, milliy an'analari va pedagogik maqsadlar uyg'unligi hisobga olinadi. Shuningdek, milliy musiqani o'rganish jarayonida o'quvchilarning individual qiziqishlari va qobiliyatlari e'tiborga olinadi. Adabiyotlar tahlili musiqiy tarbiya jarayonini ilmiy asoslash imkonini beradi. Bu metodologiya o'quvchilarda milliy ruh, vatanparvarlik va madaniy merosni shakllantirishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, adabiyotlar tahlili va metodologiya milliy musiqaning maktab o'quvchilari tarbiyasidagi rolini ilmiy jihatdan asoslaydi. Ushbu yondashuv o'quvchilarda milliy g'urur, estetik did va hissiy intellektini rivojlantirishga yordam beradi.

Natijalar. Musiqa vositasida o'rta sinf o'quvchilarini milliy ruhda tarbiyalash jarayoni o'rta sinflar musiqa darsligi asosida tahlil qilindi. Darsliklarda milliy motivlar, xalq qo'shiqlari va cholg'u asboblari keng o'rin egallaydi, bu o'quvchilarda milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'ularini uyg'otadi. O'rta sinflar darsliklarida berilgan xalq qo'shiqlari bolalarda milliy qadriyatlarini anglash va his qilish imkonini beradi. Kuylash, ijro va musiqiy o'yinlar orqali o'quvchilar milliy merosni amaliy tarzda o'rganadilar. Darsliklar tarkibida mavjud bo'lgan xalq kuy va qo'shiqlari mavzusi tarbiyaviy va axloqiy maqsadlar bilan uyg'unlashtirilgan. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning

hissiy va estetik sezgirligi musiqa darslarida sezilarli darajada rivojlanadi. O'rta sinf darsliklarida ijro mashg'ulotlari bolalarda ritm, intonatsiya va musiqiy eshitish qobiliyatini oshiradi. Musiqa darslarida guruh ishlari o'quvchilarda hamkorlik va jamoaviy faoliyat ko'nikmalarini shakllantiradi. O'quvchilarning ijodiy faoliyati milliy ruhni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. O'rta sinflar darsliklarida milliy motivlar bilan boyitilgan qo'shiqlar hissiy intellektni rivojlantiradi. Shuningdek, darsliklar yordamida o'quvchilar tarixiy voqealar va milliy qahramonlar bilan tanishtiriladi. Bu esa bolalarda milliy o'zlikni anglash va qadrlashni kuchaytiradi.

Muhokama. Darsliklar tarkibida berilgan musiqa nazariyasi materiallari milliy madaniyatni tushunishga yordam beradi. O'quvchilar kuylash va ijro jarayonida milliy urf-odatlar va an'analarni his qiladilar. Musiqa darslari nafaqat hissiy, balki aqliy rivojlanishga ham ta'sir qiladi. Pedagogik metodlar – ijro, kuylash, musiqiy o'yinlar va guruh mashg'ulotlari – milliy ruhni shakllantirishda samarali vositadir. Darsliklarda berilgan musiqa namunalarning murakkabligi sinf darajasiga mos keladi va o'quvchi qobiliyatini rivojlantiradi. O'quvchilarda milliy g'urur va vatanparvarlik hissi musiqiy faoliyat orqali mustahkamlanadi. Shuningdek, darslikdagi milliy qo'shiqlar bolalarda estetik did va musiqiy didni rivojlantiradi.

O'rta sinflar darsliklarida ijro etiladigan xalq qo'shiqlari bolalarda hissiy uyg'unish va madaniy qiziqishni kuchaytiradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, musiqa darsliklari orqali o'quvchilar milliy qadriyatlarini qabul qilish va hayotiy tajribada qo'llashni o'rganadilar. Darsliklarda berilgan kuylash mashg'ulotlari bolalarda ovoz madaniyati va intonatsiya qobiliyatini rivojlantiradi. Musiqa o'quvchilarning diqqat va konsentratsiyasini oshirishga xizmat qiladi. O'quvchilarning ijodiy va hissiy faoliyati milliy ruhni shakllantirishda uzviy bog'liqlikni ta'minlaydi. Darsliklarda milliy cholg'u asboblari bilan ishlash bolalarda milliy musiqymadaniyatni his qilishni kuchaytiradi. O'quvchilar dars jarayonida o'z hissiyotlarini musiqiy ijro orqali ifodalay olishni o'rganadilar. Shu bilan birga, guruh ishlari o'quvchilarni bir-birini tushunish va qo'llab-quvvatlashga o'rgatadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'rta sinflarmusiqa darsligi milliy ruhda tarbiyalashni ilmiy va amaliy jihatdan ta'minlaydi.

Darsliklar yordamida o'quvchilarda milliy madaniyat, tarixiy meros va an'analarni tanishish imkoniyati yaratiladi. O'quvchilarning hissiy va estetik sezgirligi musiqa darslarida sezilarli darajada oshadi. Darsliklarda berilgan materiallar o'quvchilarning milliy o'zlik va g'ururini mustahkamlashga xizmat qiladi.

O'rta sinf darsliklari milliy ruhni shakllantirishda ijodiy yondashuv va interaktiv metodlardan foydalanishga imkon beradi. Shuningdek, musiqa darslarida milliy motivlar bilan boyitilgan mashg'ulotlar hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kobilova, ezozkhon bakirovna. "Classical music and youth education" asian journal of research in social sciences and humanities 12.9 (2022): 126-130.
2. Azizkhonova, m., and e. Qobilova. "importance of music education in forming youth's musical culture and spirituality." oriental art and culture 3.1 (2022): 51-57.
3. Qobilova, e'zozxon. "forming a sense of love for the profession by teaching labor songs to 4th class students in music culture lessons." journal of positive school psychology 7.2 (2023).
4. E.qobilova developing methodological competence in future music teachers. Qo'qon dpi. Scientific reports 2024 issue 3, page 722
5. E'zozxon qobilova the educational significance of cooperation between school and family in shaping musical culture

Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarda milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'ulari darslikdagi materiallar orqali samarali shakllanadi. Pedagogik metodlar va darslik tarkibi uyg'unligi milliy ruhni tarbiyalash jarayonini samarali qiladi. Umuman olganda, o'rta sinflar musiqa darsligi milliy ruhda tarbiya jarayonini tizimli, ilmiy asoslangan va samarali tarzda amalga oshirish imkonini beradi.

Xulosa. Musiqa o'rta sinf o'quvchilarini milliy ruhda tarbiyalashda samarali vosita hisoblanadi. U nafaqat estetik didni rivojlantiradi, balki hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiradi. O'rta sinf davri bolalar psixologik jihatdan musiqa sezgir bo'lishi bilan ajralib turadi. Shuning uchun 5–7-sinf musiqa darsligi milliy ruhni tarbiyalashda asosiy manba hisoblanadi.

Darsliklarda berilgan xalq qo'shiqlari va milliy cholg'u asboblari bolalarda milliy g'urur tuyg'ularini uyg'otadi. Kuylash va ijro jarayoni o'quvchilarning hissiy dunyosini boyitadi. Musiqa darslarida guruh ishlari bolalarda hamkorlik va jamoaviy ko'nikmalarni rivojlantiradi. Darslikdagi milliy motivlar bolalarda madaniy merosga qiziqishni oshiradi. O'quvchilar milliy qadriyatlarni his qilish va qadrlashni o'rganadilar. Pedagogik tadqiqotlar musiqaning tarbiyaviy va estetik funksiyalarini tasdiqlaydi. Darsliklar tarkibi o'quvchilarning yosh xususiyatlariga moslashtirilgan. Bu o'quvchilarni ijodiy faoliyatga undaydi va hissiy intellektni rivojlantiradi. Shuningdek, musiqa orqali o'quvchilar tarixiy voqealar va milliy qahramonlar bilan tanishadilar. Natijalar shuni ko'rsatadiki, milliy qo'shiqlar va kuylash mashg'ulotlari tarbiyaviy natijani mustahkamlaydi. O'quvchilarning musiqiy ijodi va hissiy faoliyati milliy ruhni shakllantirishda uzviy ahamiyatga ega. Darsliklarda berilgan musiqiy materiallar o'quvchilarni milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'ulari bilan boyitadi.

Musiqa nafaqat hissiy rivojlanishga, balki aqliy va ijtimoiy rivojlanishga ham xizmat qiladi. O'quvchilarda milliy o'zlikni anglash va hurmat qilish hissi shakllanadi. Darsliklar yordamida o'quvchilar milliy madaniyat, an'ana va qadriyatlarni amaliy tarzda o'zlashtiradilar. Musiqa darslarida ijro, kuylash va musiqiy o'yinlar samarali pedagogik metodlar hisoblanadi. Shuningdek, interaktiv va ijodiy metodlar o'quvchilarning qiziqishlarini oshiradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, musiqa vositasida tarbiya uzoq muddatli va barqaror natija beradi.

O'rta sinf darsliklari milliy ruhda tarbiyalashni tizimli va ilmiy asoslangan tarzda ta'minlaydi. Musiqa bolalarda estetik did, hissiy sezgirlik va madaniy ongini rivojlantiradi. Darsliklar milliy merosni o'rganishga qiziqish uyg'otadi va vatanparvarlik tuyg'ularini mustahkamlaydi. Shuningdek, bolalar o'z hissiyotlarini musiqiy ijro orqali ifodalay olishni o'rganadilar. Musiqa vositasida tarbiya individual va guruh ishlari orqali samarali amalga oshiriladi.

Natijada, o'rta sinf o'quvchilari milliy qadriyatlarni anglash va qadrlash qobiliyatini rivojlantiradilar. Umuman olganda, musiqa darsliklari milliy ruhda tarbiya jarayonini ilmiy, tizimli va samarali tarzda amalga oshirish imkonini beradi.

among youth. International journal of pedagogics.(issn – 2771-2281) volume 04 issue 10 pages: 162-166

6. Qobilova, e. (2024). The importance of music teaching in education. Qo'qon university newsletter, 12, 99–100. <https://doi.org/10.54613/ku.v12i.999>

7. E. Qobilova.bo'lajak musiqa o'qituvchilarida metodik kompetentlikni rivojlantirish. Qo'qon dpi. Ilmiy xabarlar 2024 3-son 722-bet.san'atshunoslik (musiqa, tasviriy san'at) orcid: 0009-0001-1275-3080

8. E.qobilova .yoshlarda musiqiy madaniyatni shakllantirishda maktab va oila hamkorligining tarbiyaviy ahamiyati. *Qo'qon dpi. Ilmiy xabarlar 2024 4-son* 383-bet san'atshunoslik (musiqa, tasviriy san'at)